והמלוה סלע לעני בשעת דחקו עליו הכתוב

אומר יאז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני:

םי' אש"ה וקרק"ע עז"ר זא"ת שת"י הברכו"ת

תגר"י פחת"י: א"ר אלעזר יכל אדם שאין לו

אשה אינו אדם שנאמר 2זכר ונקבה בראם

ויקרא את שמם אדם ואמר רבי אלעזר כל

אדם שאין לו קרקע אינו אדם שנא' יהשמים

שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ואמר רבי

אלעזר מאי דכתיב יאעשה לו עזר כנגדו

לי זכה עוזרתו לא זכה כנגדו ואיכא דאמרי ה'

אלעזר רמי כתיב כנגדו וקריגן כניגדו זכה

כנגדו לא זכה מנגדתו אשכחיה רבי יוםי

לאליהו א"ל כתיב אעשה לו עזר במה אשה

עוזרתו לאדם א"ל אדם מביא חימין חימין

כוסם פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה

עיניו ומעמידתו על רגליו וא"ר אלעזר מאי

דכתיב זאת הפעם עצם מעצמי ובשר

מבשרי מלמד שבא אדם על כל בהמה

וחיה ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה

ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב יונברכן בך כל

משפחות האדמה אמר ליה הקב"ה לאברהם

שתי ברכות מובות יש לי להבריך בך רות

המואביה ונעמה העמונית כל משפחות

שהבן מחכים את אביו אני היה לי לעשות כן (a) : אבל אחה. דבר שקר הוא וכתיב למדו לשונם דבר שקר: כי הוה משכח מידי. דבר הראוי לה:

קג א טוש"ע אה"ע סי א סעיף א בהג"ה: ט ספיף ט פאג יא קד ב מיי' פ״ה מה דעות הלכה י:

הגהות הב"ח

(א) גם' לא מתרמיא ליה כדבעי כי בע (כ) רש"י ד"ה מנגדתו וכו' דמלקות הוא הס"ד: לפלקות הוא הס"ד: למלקות הוא הס"ד: (ג) ד"ה חיטין כוסס בתמיה וכי אדם אוכל חיטין כמות שהן ולובש פשתן כמות שהוא הס"ד: (ד) ד"ה ואע"ג וכו׳ שכר (לפי השעה) תא"מ ונ"ב ס"א בעבודת הקרקע לפי השער: (ה) ד"ה טעמל השער: נש היי בבביי וכו׳ אצל וכו׳ שקר הוא לך ברייד כל״ל והד״א: וכנויב כל כ ויהי הו (1) תום' ד"ה המלוה וכו' רעות רבות ומלאוהו וצרות זה:

מוסף רש"י

אז תקרא וה' יענה לעיל מיניה כחיב הלח פרוס לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם, היינו נושה בת החומו ומקרב הת קרוביו, והוהב הת שכניו נמי כמקרב הת קרוביו לכתיב (משלי כו) טוב שכן קרוב מאח רחוק, ומלוה לעני בשעת דחקו בכלל פרום לרעב לחמך וכי **תשפיץ. תחוק** (מגילה ד וי"ם). מתמסכן. מניחו לידי עניות (סוטה יא.).

תוםפות ישנים

לאחי האם י"מ [דנקט אחותו] דאחותו לא מליא למטרח להשיאה אבל לא נקט בת אחיו דאחיו טרח נמשיאה וי"מ דווקא בת אחומו אבל לא בת אחיו תחותו תבנ נת חחיו דאתי להפקיע מלות יבום: אין לך [אומנות] פחותה מקרקע וא"ת והא איהו קאמר לעיל כל אדם שאין לו חרקע אינו אדם י"ל לו קרקע אינו אדם י"ל לדירתו יש לו לקנות קרקע] או גם להשתכר ייייי כל אומנתו אינו עושה כהוגן שאין לך אומנות באיתן ששין כך אומנות פחותה מקרקע להיות בה כל עיקר מלאכתו: זבין ולא מידול. פי׳ מכור רל תשמישך קודם שתהיה עני ולא נהירא דמאי קאמר ה"מ ביסתרקי אבל גלימא לא הרי יש לו למכור כל אשר לו קודם שיהיה עני משר כו קורם ביד ביד ונראה לפרש כדאמרינן באלו טרפות סתר דולי בשוקה ור"ל זבין ולה תידול כלומר קנה בגדים ארוגים ולא תארוג שרגילות יותר למצוא בזול לקנות מלארוג וה"ת ביסתרקי אבל גלימא לא דודאי גלימא יש לו לארוג בביחו דלמא לא מתרמיא לה עשויה כתיקנה

או סקרא. לעיל מיניה כמיב כי תראה ערום וכסימו היינו דוחק המלוה בלעני בשעת דחקו. מקשה ר"ת דבפ"ק דחגיגה (דף ה. ושם) אמר ומלאוהו (ו) לרות רבות ורעות זה

הממליא מעות לעני בשעת דחקו ואומר ר"ת דהתם מיירי ששואל ממנו המושל מס חקוק למכור ביתו או שדהו על כך חה ממציא לו

מעות ואם לא היה מולא למכור היו מקילין מעליו והיינו לרות רבות שלריך למכור בזול ומפסיד הכל ומסיה עלה דהיינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיח כלו׳ לקנות תבואה אין ממציאין לו מעות לתליתה שכיח כשדוחהין הותו למכור כמו תליוהו וזבין (ב"ב דף מו:) ורש"י פירש שם בענין אחר:

אפילן ספינות הבאות מגליא לאספמיא. מכל דריש

שבא לרבות אפילו הנך שאין עומדים אלא מעט בארץ: שאין לך אומנות פחותה בו'. אף על גב דרבי אלעזר גופיה קאמר לעיל כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם זריך לומר קרקע לבנות עליו שידור בו וגם לזורך מזונותיו כדאמר רב פפא בסמוך זרע ולא תזבון והכא מיירי באדם שעיקר אומנותו בקרקע: זברן ולא תיזול. פי׳ בקונטרס לשון דלות כלומר מכור כלי תשמישך קודם שתעני וקשה דמחי שנא דנקט ביסתרקי טפי משאר מילי ונראה לר"ת כפירוש ר"ח דתיזול עניו אריגה כמו סתר זוללי בשוקא (חולין ס.) כלומר קנה בגדים ולא תארוג כי יותר תרויח בקנין מבאריגה אבל גלימא טוב לארוג דאימור לא מיתרמי ליה כרצונו:

לרתה האדמה אפילו משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל יכל גויי הארץ אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ואמר רבי אלעזר עתידים כל בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע שנאמר יוירדו מאניותיהם כל תופשי משום מלחים כל חובלי הים יעל הארץ יעמדו ואמר ר' אלעזר אין לך אומנות פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו רבי אלעזר חזיא לההיא ארעא דשדי ביה כרבא לפותיא א"ל אי תשדייה לאורכיך הפוכי בעיסקא מב מינך רב על לביני שיבלי חזנהו דקא נייפן אמר להו אי נייפת איתנופי הפוכי בעיסקא מב מינך אמר רבא ימאה זוזי בעיסקא כל יומא בשרא וחמרא מאה זוזי בארעא מילחא וחפורה ולא עוד אלא מגניא ליה אארעא ומרמיא ליה תיגרי אמר רב פפא זרע ולא תזבין אע"ג דכי הדדי נינהו הני מברכן זבין ולא ייתיוול הני מילי ביםתרקי אבל גלימא לא מיתרמיא ליה 🐵 מום ולא תשפיץ שפוץ ולא תיבני ישכל העוסק בבנין מתמסכן קפוץ זבין ארעא מתון נסיב איתתא נחית דרגא נסיב איתתא סק דרגא בחר שושבינא א״ר אלעזר סבר אבינא יאין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר יהכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם וכתיב ייאמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר רב הוה מיפטר מרבי חייא אמר ליה רחמנא ליצלך ממידי דקשה ממותא ומי איכא מידי דקשה ממותא נפק דק ואשכח ייומוצא אני מר ממות את האשה וגו' רב הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבידי לי "מלופחי עברא ליה חימצי חימצי עבדא ליה מלופחי כי גדל חייא בריה אפיך לה אמר ליה איעליא לך אמך אמר ליה אנא הוא דקא אפיכנא לה אמר ליה היינו דקא אמרי אינשי דנפיק מינך מעמא מלפך את לא תעביד הכי שנאמר בלמדו לשונם דבר שקר העוה וגו' רבי חייא הוה קא מצערא יי ליה דביתהו כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי גיהלה אמר ליה רב והא קא מצערא ליה למר א"ל דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו

העני ומבשרך לא תתעלם היינו אוהב את שכניו שהן כקרוביו ומקרב את קרוביו ונושא בת אחותו: כנגדו. חלוקה עליו וסותרת דבריו: מנגדתו. מדלה כתיב יו"ד לשון נגדה דמלקות (ב): חטים כוסם.

בתמיה (a): ואת הפעם. מכלל דפעמים אחרים שמש ולא עלו בדעתו: שתי ברכות. כמו מבריך את הגפן (כלחים פ"ז מ"ח): רות המוחביה ונעמה העמונית. יצאו מהם מלכים ונביאים נעמה אמו של רחבעם וילא ממנה חזקיה ואסא ויהושפט דהוו לדיקים גמורים וישעיהו הנביא דאמר מר אמוץ ואמליה אחים הוו (מגילה דף י:): שיעמדו על הקרקע. יניחו חומנותם לעסוק בחרים ובקליר: וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט אל הארך יעמדו: וירדו. לשון ירידת עניות: דשדי בה כרבת. זרע כרוב. לישנה אחרינא כרבא חרישה כמו כרוב ותני (ב"ב דף יב.) כמה דמסיק תעלא מבי כרבת (נדה דף סה:): לפוחית. לרוחב הערוגה: אי תשדייה לאורכיך. כלומר אפילו תחזור ותחרשנה לא יועיל כלום לפי עסקא: דהפוכי בעסקא טוב. להרויח יותר: דקת נייפן. הרוח מנשבת זו בזו: אי תניפנו. כמה שתרצו תנופפו אין תועלת בהן לפי פרקמטיא. תניפנו לשון הניפי לי במניפה (ב"מ דף פו.): חפורה. שחת ששכרה מועט ואוכל עשבים וחזיז במלח: חפורה. ירק מן התבוחה עד שלא הביאה שליש: מגניא ליה אארעא. ש [משכבת אותו על הארץ] לשמור כל הלילה: יומרמיא ליה חיגרי. בשבילה מתקוטט עם בני אדם]: זרע. תבואה לאכילת ביתך: ולא סובין. לא תקנה תבואה מן השוק: ואע"ג דכי הדדי נינהו. אפילו חיטין בזול וקרקעך אינו חשוב וחין לך שכר (י) לפי השעה אפ״ה הני מתברכין. ברכה מלויה בדבר שאין לוקח בדמים ואין כלה מהר: ברכה. פוישו"ן בלע"ו: ובן ולא **סיוול.** מכור כלי תשמישך והשתמש בדמים בפרקמטיא קודם שתבא לידי עניות: ביסתרקי. כלי הבית טאפי"ט בלע"ו: אבל גלימא. שהיא להתכבד בלבישתה לא ימכור דלמא כי הדר בעי לה לא מתרמיא ליה הגונה כמותה: טום. תרגום של סתום כמו סתמום פלשתים ובראשית כו) טומינון פלשתאי. טום ולא תשפין אם יש לך חור קטן בכותל רעוע סתום חותו מיד ולא תרחיב בנקב לשפץ בו טיט ולבנים הרבה ליפותו: שפוץ. פלשטי"ר בלע"ז. ואם בעל נפש אתה להנאות בנייניך הרחב הנחב ושפליהו להיות יפה: ולא סיבני. לא תפיל את כל הכותל ותבנהו: מחון נסיב איחחא. המתן עד שתבדוק מעשיה שלא תהא רעה וקנטרנית: נחים דרגה ונסיב

אימפא. לא תקח אשה חשובה ממך

ל) [בערובין נד. פרש"י ד"ה זכה אם יש לו מזל טוב], ב) [ל"ל אל], ג) [גירסת הערוך תידויל ע"ש דמביא ראיה כמו לים למכים למים כמו דוללה בשוקה חולין ס.], ד) [סוטה יה.], ה) [בילקוט ליתא ואם כן שפיר כולל הך מימרא דרבי אלעזר בהדי הנך מימרות דר"א דלעיל ול"ל ואמר ר"א אין וכו"], ו) [שבת קלט. ע"ש ב"ב ח. ע"ש], ו) [ומיד עדשים תרגום ותבשיל דטלופחיון. **ח)** סוכה מו:, ט) [רש"ל], י) ורש"לו,

תורה אור השלם ו. אָז תִּקְרֶא וַיְיָ יַעֶעֶה. תִּשַׁוַע וְיֹאמֵר הִנֵּנִי אָם יָנְפַיֵּל יְיִרּבֶּר מְּתִּוֹבְרָּ מוֹטָה שְׁלַח אֶצְבַּע וְדַבֶּר אָוֶן:

ישעיהו נח ט 2. זְבֶר וּנְקֵבֶה בְּרָאָם וִיְבֶּרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת יין אָדָם אָדָם הַבְּרָאָם: ריי 3 ם אָדָם בְּיום אָם: בראשית ה ב הַשָּׁמִים שְׁמִים לִייְי ַוּהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אַדַם: וַהָאָרֶץ נָתַן

תהלים קטו טז תהלים קטו טז 1. וַיֹּאמֶר יִיְיְ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבִּדּוֹ אֶעֶשָּׂה לּוֹ עָזֶר בְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח בראשית ב יח 5. וַיֹּאמֶר הָאָדָם וֹאת

הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצְמֵי הַפַּעָם עֶצֶם מֵעֲצְמִי וּבָשָׁר מִבְּשָׂרִי לְוֹאת יִקְרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לקחה זאת:

 וַאֲבֶרְכָה מְבָרְכֵיךְ וּמְקַלֶּלְךְּ אָאר וְנִבְרְכוּ בְּךְּ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הְאֵדְמָה: בראשית יב ג

7. וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גְּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְּרְכוּ בוֹ כֹּל גוֹיֵי הָאָרֶץ:

בראשית יח יח בראשית יח יח 1. וְיָרָדוּ מֵאֲנִיּוֹתַיהֶם כּל הּנְּשְׁי מְשׁוֹט מַלְחִים כּל חֹבְלֵי הַיָּם אָל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ: יחזקאל כז כט 2. הִבְרָתִּי גוֹיִם נְשָׁמוּ פָּנוֹתֶם הָחֶרְבְתִּי חוּצוֹתֶם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדּוּ עְרֵיהֶם מִבְּלִי אִישׁ מֵאֵין יוֹשַׁב: . צפניה ג ו

צפניה ג ו 10. אָמַרְתּי אַרְ תִּירְאִי אוֹתִי תִּקְחִוּ מוּסְר וְלֹא יִפְרַת מְעוֹנָה כֹּל אֲשֶׁר פָּקַרְתִי עֻלֶּיהָ אָבַן הַשְׁבִּימוּ הִשְׁחִיתוּ כֹּל הַשְׁבִּימוּ הִשְׁחִיתוּ כֹּל . צפניה ג ז עלילותם: ומוֹצֶא אֲנָי מַר מְמָוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֵׁר הָיא מְצוֹדִים וְחֲרְמִים לְבָּה אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לְבָּה אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לְפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמְּלֵט מִמֶּנָה וְחוֹטֵא יִלְכָד בָּה: קהלת ז כו

12. ואיש ברעהו יהתלו וְאֶמֶת לֹא יְדַבֵּרוּ לְמְּדוּ לְשׁוֹנָם דַּבֶּר שֶׁקֶר הַעֲוַה ירמיהו ט ד

לעזי רש"י

טאפי"ט [טרפי"ד].

שמא לא תתקבל עליה: שושבינא. אוהב טוב. בחר לך אדם חשוב להדבק אחריו: בשביל ישראל. ליראם כדי שיחזרו בחשובה: חימלי. מין קטנית: אפיך לה. היה אומר האב לבנו אמור לאמך לעשות עדשים והוא אומר לה עשי חימלי והיא עושה עדשים: **טעמא מלפך**. פעמים